IUS VALACHICUM ŞI DREPTUL LA SPERANŢĂ

ION FILIPCIUC

Ius Valachicum und das Recht auf Hoffnung

(Zusammenfassung)[*]

So wie der Verfasser selbst bestätigt, wählte er den obigen Titel für seinen Beitrag, nachdem er ein Buch des polnischen Historikers Grzegorz Jawor gelesen hat. In seiner Forschungen hat der Historiker ein interessantes Thema gefunden: *ius valachicum*, d. h. „das wallachische Recht". Später hat er darüber eine Habilitationsarbeit geschrieben: *Osady prawo wołoskiego i ich mieszkańcy na Rusi Czerwonej w późnym średniowieczu* (vorgetragen an der „Maria Curie-Skłodowska"-Universität in Lublin), die auch ins Rumänische übersetzt wurde.

Ius Valachicum war ein Recht der Kolonisten, Grundstücke zu bekommen und am Ort eine Siedlung (ein Dorf) zu gründen. In diesem Sinne ist das Buch ein wesentlicher Beitrag zur Kenntnis und zum Begreifen eines wichtigen sozialen Phänomens: die Einwanderung der Rumänen ausserhalb der Grenzen der mittelalterlichen Fürstentümer Moldau, Wallachei oder Siebenbürgen.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: *ius Valachicum*, Bukowina, Moldau, Wallachei, Einwanderung, polnischer Historiker Grzegorz Jawor.

Metaforică sau doar pleonastă, formula de mai sus mi-a fost sugerată de o carte a istoricului polonez Grzegorz Jawor, despre care mă simt îndatorat să scriu câteva rânduri.

Născut în 14 martie 1960, în oraşul Lublin, din partea răsăriteană a Poloniei, cu studii secundare şi universitare în oraşul natal, Grzegorz Jawor s-a preocupat de comunităţile rurale din spaţiul rutean-polonez de la sfârşit de Ev Mediu şi, în câţiva ani, a întocmit o teză de doctorat cu subiectul *Ludność chłopska i społeczności wiejski w województwie lubelskim w późnym średniowieczu (schyłek XVI – początek XVI wieku)* [Populaţia ţărănească şi comunităţile rurale din ţinutul Lublin la sfârşit de Ev Mediu (sfârşit de secol XIV – început de secol XVI)], susţinută în 1989 la Universitatea „Maria Curie-Skłodowska" din Lublin şi publicată în acelaşi oraş, în 1991.

[*] Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

BDD-A32889 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:02 UTC)

Cum în cercetările sale a dat peste un subiect foarte interesant, pomenit în documentele medievale poloneze ca *ius valachicum*, prof. dr. Grzegorz Jawor a prezentat apoi (în anul 2000) o teză de abilitare *Osady prawo wołoskiego i ich mieszkańcy na Rusi Czerwonej w późnym średniowieczu*, susținută la Universitatea „Maria Curie-Skłodowska" din Lublin și publicată patru ani mai târziu. Lucrarea, apărută cu sprijinul Facultății de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași și al Institutului de Arheologie al Academiei Române, Filiala Iași, s-a tipărit recent și în limba română[1], inclusiv hărțile, și contribuie în mod substanțial la cunoașterea și înțelegerea unui fenomen social definitoriu pentru bejenia românilor dincolo de granițele statelor medievale Moldova, Muntenia sau Transilvania.

Spațiul geografic care face subiectul studiului este Rutenia Roșie (*Russia Rubra* sau *Ruś Czerwona*), cuprinzând ținuturile Sanok, Przemyśl, Lwów, Halici și Chełm, formând voievodatul rutean, care se învecina la nord, nord-est cu Polesia și Volânia, la est cu voievodatul Cracoviei și al Sandomierzului, la vest cu Podolia, iar la sud, pe cumpăna apelor din Carpații nordici, cu Ungaria și Moldova[2].

În timp, cercetările prof. Grzegorz Jawor au avut în vedere intervalul dintre a doua jumătate a veacului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea, când procesul de asimilare economică, juridică și etnică diminuează „dreptul valah" de care se bucuraseră coloniștii români, așezați îndeosebi în ținuturile împădurite, mlăștinoase, cu teren înțelenit și firav populate.

Documentația d-lui Grzegorz Jawor s-a desfășurat mai întâi peste istoriografia consacrată subiectului (despre care au scris și câțiva români – Ion Bogdan, Ioan Caragiani, M. P. Dan, Silviu Dragomir, Th. Holban, Ștefan Meteș, D. D. Mototolescu, Gr. Nandriș, Ion Nistor, Mara Pop –, apoi asupra actelor publicate în Polonia, dar nu numai, și, în sfârșit, în arhive (din Varșovia, Chełm, Lublin, Przemyśl, Cracovia, Lwow) cu manuscrise rămase încă inedite (cea mai mare parte în *limba latină*!!!), ceea ce alcătuiește o adevărată piramidă investigativă, demnă de înfățișat ca model pentru tinerii cercetători (și români!!!) care vor avea curajul să îmbrățișeze acest domeniu absolut... fabulos.

Cuprinsul cărții lui Grzegorz Jawor este bogat și incitant, mai cu seamă pentru cititorul român. După prefața istoricului ieșean Victor Spinei, *Ius Valachicum în prospectarea lui Grzegory Jawor*[3], urmează un *Cuvânt-înainte*[4] al autorului (cu precizări și mulțumiri de rigoare) și cele șase capitole: I. *Aspecte etnice ale migrației românilor pe teritoriul Regatului Polonez, în perioada cuprinsă între jumătatea secolului al XIV-lea și începuturile secolului al XVI-lea, pe fundalul țărilor învecinate* (p. 27); II. *Elemente ale vieții nomade și ale celei sedentare în istoria*

[1] Grzegorz Jawor, *Așezările de drept valah și locuitorii lor din Rutenia Roșie în Evul Mediu târziu*, traducere de Codruța Antonesei, prefață de Victor Spinei, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2013.

[2] *Ibidem*, p. 9.

[3] *Ibidem*, p. 9, cu versiune și în limba franceză la p. 14.

[4] *Ibidem*, p

BDD-A32889 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:02 UTC)

colonizării româneşti (p. 55); III. *Cauze militare ale extinderii colonizării româneşti în perioada medievală* (p. 75); IV. *Aria teritorială şi caracterul economic al colonizării româneşti în Rutenia Roşie, în secolul al XIV-lea şi începuturile secolului al XV-lea* (p. 97); V. *Organizarea satelor de drept valah şi funcţionarea lor socială* (p. 151); VI. *Integrarea şi asimilarea colonizării româneşti de către mediul local, la începutul secolului al XVI-lea* (p. 195) şi *Încheiere* (p. 213).

Bibliografia, cu aproape 350 de studii edite (în limbile poloneză, germană, română, ucraineană) şi numeroase manuscrise, poate descuraja la o repede ochire pe cercetătorul român, însă un rezumat în limba franceză[5], un indice cu numele localităţilor pomenite în lucrare şi cele 12 hărţi cu ţinuturile având aşezări de „drept valah"[6] limpezesc dimensiunea geografică a fenomenului social.

Faţă de studiile anterioare pe acest subiect – numeroase în istoriografia poloneză, dar mai puţine în cea românească –, Grzegorz Jawor aduce o viziune holomerică asupra fenomenului investigat, întrucât instrumentul comparaţiei se extinde şi în alte spaţii (Slovacia, Cehia, Peninsula Balcanică) în care au pătruns colonişti români în Evul Mediu. Desfacerea obiectului cercetat în părţile constitutive spre a le afla şi analiza cauzele, structura şi consecinţele social-juridice îi permit cercetătorului să infirme unele opinii exprimate anterior fără temei documentar.

Acribia documentară a studiului, ascunsă cu modestie în notele celor 867 de trimiteri infratext, culese cu font 10, provoacă invidia frăţească şi admiraţia colegială a multor istorici, poate că nu şi a câte unuia, care, după formula „zece istorici în unul", îndată ce foiletează un fond prăfuit de documente din podul unei primării cătunale sau colportează oarece informaţii arhicunoscute, se bate cu pumnu-n pieptul de aramă coşcovită că a descoperit mărgica urgisitei găini din povestea lui Ion Creangă.

Un prim exemplu de *ius Valachicum* împământenit în Polonia este ilustrat de „druzina" cu care se aşează fraţii maramureşeni Drag şi Sas, după descinderea lui Bogdan de Cuhea în Moldova, adică după anii 1345, urmaşii legendarului Dragoş primind din partea regelui polon pământ, mai multe sate şi chiar titluri nobiliare[7].

Dreptul valah a fost stipulat cât se poate de limpede prin zapisul cu care Wladislaw Oppeln răsplăteşte, în decembrie 1377, pe Ladomir Valahul „care ne-a slujit credincios şi încă ne va sluji", căruia suveranul îi dăruia Câmpul lui Hodle (astăzi Halde Szklarskie, în ţinutul Sanok) „cu pădurile, dumbrăvile şi cîmpia ce este acolo, acea pustie cnezească, ca să facă sat după «dreptul valah» şi l-am dat lui în veci şi copiilor lui cu toate înconjurimile şi cu toate hotarele, ce din veci le are acea

[5] *Ibidem*, p. 239–243.

[6] O mai lesnicioasă lectură a hărţilor se face prin numerotarea aşezărilor „de drept valah" în conformitate cu tabelul de la p. 271–273, unde totuşi satul „nr. 234. Jamma" va trebui corectat *Jamna*, de la care provine [?] patronimul românesc *Jemna*, dacă nu cumva chiar şi cel din Călineştii lui Cuparencu: *Jamnowicz – Jaminowicz*.

[7] Cf. L. Wyróstek, *Ród Dragów-Sasów na Wegrzech i Rusi Hakickiej*, în „Rocznik Polskiego Towarzystwa Her

BDD-A32889 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:02 UTC)

pustie..., cu păşunile şi cu râurile şi cu bălţile şi cu toate pescăriile şi cu toate foloasele ce le poate avea, liber este să le vândă, liber este să le schimbe cu o egală valoare şi cu cnezia-i liber, iar pentru aceasta cneazul are să slujească cu 3 arcaşi"[8].

Istoricul polon identifică în Rutenia Roşie 305 aşezări întemeiate după *ius valachicum*, pe care le putem confrunta cu satele înregistrate în ultima lucrare românească pe acest subiect a istoricului Ştefan Meteş[9], unde satele sunt înşirate în ordine alfabetică pentru fiecare ţinut : două în preajma Cracoviei, 112 în Sanok, 87 în Sambor, 17 în Halici, 72 în Przemysl, 21 în Belz, şase în Sabecz, şase în Lubacow, două în Biecki, 52 în Lvov, nouă în Chelm, cinci în Kaminonka, două în Grodek, unul în Lesajsl, trei în Luboml, 11 în Skala (Podoli), patru în Os'urecimski, trei în Zamech şi două în Sandomir. Ceea ce dă un total de 418 aşezări de drept valah, cu atestate începând cu 1330 şi sfârşind pe la 1565, adică pe durata a două veacuri şi jumătate.

Ius Valachicum în spaţiul polonez arată că românii bejenari, plecaţi în alte ţări spre a-şi căuta spaţiu de vieţuire statornică sau temporară, nu sunt nomazi, nu sunt doar păstori, ci şi păstori, agricultori şi meseriaşi, aşezaţi în ţinuturi străine în virtutea unor legi care implică un contract între proprietarul pământului – rege, senior, biserică – şi azilant, în termenii că pentru libertatea de a se aşeza, de a cultiva terenul primit în stăpânire, satul sau „cnezia" cu *ius Valachicum* avea obligaţia, la vreme de război sau primejdie, de a trimite în armata regelui sau a seniorului un număr anume de oşteni. Un studiu cuprinzând recompensele acordate de regele Poloniei pentru fapte de vitejie unor luptători proveniţi din aşezări cu „drept valah" ar dovedi că dimensiunea războinică a colonizărilor româneşti infirmă aserţiunea „nomadismului" despre cei ajunşi în Rutenia Roşie.

De altfel, în această privinţă, prof. Grzegorz Jawor trage concluzia hotărâtă: „Nu ne convinge de asemenea teza despre profilul strict păstoresc al aşezărilor cercetate, de vreme ce atât în zonele lor de baştină, cât şi în cele în care au migrat, românii reuşeau în mod eficient să combine îndeletnicirile păstoreşti cu cele agricole. Această împletire a elementelor unei economii bazate pe creşterea animalelor cu agricultura este vizibilă în epoca studiată în aproape toate coloniile de drept valah"[10]. Între argumente, autorul studiului invocă prezenţa morilor şi a pivelor, care sunt oriunde probe ale unei populaţii statornice, chiar şi în cazul în care preponderentă ar fi creşterea animalelor.

De asemenea, cercetătorul polonez infirmă opinia „răspândită în literatura de specialitate" că bejenarii români ar fi urcat la altitudini mai mari, pentru că documentele din a doua jumătate a veacului al XIV-lea şi prima jumătate din

[8] *Acta grodskie i ziemiskie*, vol. VII, Lvov, 1868, p. 22, după Ştefan Meteş, *Emigrări româneşti din Transilvania în secolele XIII–XX (cercetări de demografie istorică)*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1971, p. 36.

[9] Lucrarea citată sau ediţia a II-a din 1977, în capitolul II, *Emigrări ale românilor din Transilvania în Polonia*, p. 25–43.

[10] Grzegor

BDD-A32889 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:02 UTC)

următorul localizează aşezări „destul de îndepărtate de zona montană", în spaţiu subcarpatic, unde se practica şi agricultura şi păstoritul. Pentru că, în chip firesc, nu întreg satul mergea cu oile la păşunat, ci doar cel mult 15–20 de bărbaţi, răspândiţi prin câteva stâne diferite.

Dreptul valah se exercita asupra unei părţi dintr-un sat, asupra unui sat întreg sau chiar două sate, cu statutul de *cnezie*, ori asupra mai multor sate apropiate, care formau o *crainâ*. Autorul diferenţiază competenţele *cneaz*-ului român de cele ale *sołtys*-ului german ori ale *tywun*-ului (*wataman*-ului) rutean şi ajunge la concluzia că diferenţele se estompează în timp. Astfel încât, începând cu secolul al XVI-lea, „aşezările de drept valah îşi pierd complet individualitatea juridică, economică şi etnică", dar „urmele elementelor de drept valah, păstrate până în zilele noastre în sfera lingvistică şi în cultura materială şi spirituală" încă mai provoacă „discuţii aprinse şi... interpretări extrem de diferite" (p. 215).

Motive pentru care ar fi nevoie de studii monografice pentru câte un spaţiu geografic distinct, precum se preconizează pentru voievodatul Cracoviei, în temeiul documentelor din tomurile *Słownik historyczno-geograficzne województwa krakowskiego w średniowieczu*, a căror editare se va încheia în curând.

După cum scrie istoricul român Victor Spinei, în prefaţa traducerii româneşti, „reverberaţia cercetărilor lui Grzegory Jawor a fost nesemnificativă" şi e mare păcat, mai cu seamă pentru istoria Moldovei şi pentru sugestiile pe care le poate da studiul istoricului polonez, şi anume:

1. Monografia unui sat cu „drept valah" din Rutenia Roşie spre a se şti tradiţiile păstrate de familiile românilor, ce cântece şi poveşti au avut – în română?, în polonă?, în ucraineană? –, ce expresii idiomatice au folosit în limbajul cotidian, ştiut fiind faptul că rugăciunile şi înjurăturile sunt cele mai statornice remanenţe din limba maternă, în condiţiile bilingvismului.

Cântecul ucrainean despre oastea lui Ştefan Vodă s-ar putea să fie cules de la un *guslar* provenit dintr-un sat cu „drept valah", unde amintirile voievodului moldav ar fi fost încă proaspete la anul 1571, când filologul Jan Blahoslav din Boemia, include în *Gramatica* limbii cehe un *Cântec slovenesc de la Veneţia*, manuscrisul gramaticii tipărindu-se la Viena în 1857[11]. Precizarea cântăreţului ascultat de Jan Blahoslav (dacă nu cumva gramaticul ceh era chiar de origine valahă!) că este de loc din „Veneţia" s-ar explica printr-un toponim de sorginte românească, dintr-un sat *Venecka* sau *Venata*, adică Vânăta sau Albastra din Rutenia Roşie.

Negreşit că a existat o sporadică dar fermă comunicare între cei bejeniţi şi cei rămaşi la baştină despre mersul traiului de zi cu zi într-o parte sau cealaltă, de vreme ce spaţiul acesta din marginile celor două ţări învecinate s-a transformat într-o adevărată „ecluză demografică", pentru a prelua sugestia din romanul prozatorului român Radu Mareş[12]. Fenomenul se cere aprofundat asupra istoriei interferente a

[11] Petru Caraman, *Vechiul cântec popular ucrainean despre Ştefan Voievod*, ediţie îngrijită şi cuvânt înainte de Ion H. Ciubotaru, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2005.

[12] Radu M

BDD-A32889 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:02 UTC)

popoarelor polon şi român, care, de-a lungul timpului, s-au războit, s-au împăcat, s-au ajutat, fără nici o angoasă revanşardă, cu acte de solidaritate în faţa duşmanului comun, cu fapte de bravură şi sacrificiu, cu înţelegere şi ospitalitate reciprocă. Ba chiar, asemenea ecumenism de durată între un popor slav şi altul romanic, unul de confesiune romano-catolică şi celălalt în tradiţie ortodoxă, pare să fi fost motivul princeps care i-a determinat pe naziştii germani şi pe comuniştii sovietici să şteargă graniţa comună dintre Polonia şi România. Pactul Ribbentrop-Molotov răvăşea Europa în 23 august 1939, răşluind, înainte de toate, vecinătatea dintre poloni şi români. Şi nedreptatea a rămas în vigoare şi după trei sferturi de veac!!!

2. Mulţi români din satele cu „drept valah" se întorc în ţara lor de baştină fie după trecerea celor douăzeci de ani de slobozenie – căci, întorcându-se în Moldova, ei primesc aici acelaşi „drept valah" în satele în care se aşează şi sunt scutiţi de biruri vreme de alţi douăzeci de ani, ceea ce oferă o perspectivă economică destul de promiţătoare –, fie dintr-o pricină extra-economică precum un război mai de durată, o molimă, secetă sau alte calamităţi naturale.

Români din sate cu „drept valah" ar fi de bănuit şi în numele unor familii ca *Andrievici* de la Dragomirna, *Bucevski* din Ilişeşti, *Bileţchi* de la Oprişeni, *Gołębiowski* de la Sucevița, *Cehovski* de la Sadova, *Coştiug* de la Capul Câmpului, ca să nu luăm în discuţie decât vreo câteva cazuri bine cunoscute în Bucovina. O cercetare a patronimiei din satele poloneze cu „drept valah" şi a împrejurărilor repatrierii unor bejenari ne-ar putea oferi date concrete. Căci, la Mănăstirea Sucevița, ctitoria Movileştilor pribegiţi în Polonia, care era dependentă de Schitul cel Mare de la Maiana, în martie 1786, erau doar 25 de călugări veniţi din Galiţia, Ucraina (de la Schitul cel Mare), Polonia şi Muntenia, 20 dintre ei vorbind doar ruseşte, trei moldoveneşte şi ruseşte, Monah Nil Teodorovici, 72 de ani, din Muntenia, ştiind moldoveneşte, ruseşte şi turceşte, iar egumenul Areta Hugarovici de la Schitul cel Mare din Ucraina, moldoveneşte, ruseşte şi latineşte[13].

3. Cel puţin o familie de români reveniţi din Polonia ar trebui urmărită în ce aşezări s-au bucurat de *ius Valachicum* în ţara streină, întrucât „Io Mihai Racoviţi voevod Bojiu milostiu, gospodari Zemli Moldavscoi", în 7 iulie 1777, dă, în Iaşi, următorul zapis pentru Miron, fiul lui Vasili Cupariu: „Scriem domniea me la boieri şi la toţi slujitorii carii veţi îmbla ori cu ce fel de slujbe a domnii mele la ţinutul Cernăuţilor, facem ştire tuturor pentru Miron, feciorul lui Vasile Cupariu, şi cu fraţii lui carii, fiindu locul lor de cîtăva vreme înstreinat de la locurile sale în Ţara Leşească şi tămplându-i-să moarte acolo, acum copiii trăgînd ca să viea în ţară la moşia părintelui lor. Domniea me încă m-am milostivit şi i-am ertat de toate dările şi angheriile oricăte are eşi pre alţii în ţara domniei mele, de toate să fie în pace şi scutială, nimărui nimic să nu de.

[13] Dimitrie Dan, *Mânăstirea Sucevița*, cu anexe de documente ale Suceviţei şi Schitului celui Mare..., Bucureş

BDD-A32889 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:02 UTC)

Aşijdere m-am milostivit domniea me şi pentru desetina de stupi şi goştina de mascuri şi de oi încă să fie în pace, să nu de nici să le ea nime cai de olac şi să fie în pace şi de podvozi şi de altele de toate, la nimic nime să nu-i supere.

Aşijderea m-am milostivit domniea me şi pentru patru omeni ce ş-ar aduce ii din Ţara Leşască, omeni streini, să nu fie de ţară, încă să fie în pace şi în scutieală, nimărui nimic să nu de, ce numai să le fie pentru slujba casăi lor.

Pentru aceea toţi dacă viţi vede carte domnii meale, toi să aveţi a vă feri de acei copii şi de omenii lor, nime întru nimic să nu-i învăluiască, nici bucatele lor pentru alţii să nu li să tragă, că cinie s-ar ispiti a le face ori cât de puţin val peste carte domnii mele, unii ca aceea trebuie să ştie că vor fi de mare certare de la domniea me, într-alt chip n-a hi. Aceasta scriem.

U Ias l[et] 7225 iulie 7.

Io Mihai Răcoviţă voievod"[14].

De la un fiu al pomenitului Vasile Cupariu, devenit proprietar al unei părţi din satul Călineşti de lîngă Suceava, se trage numele satului Călineştii lui Cuparencu, în care s-a stabilit peste câţiva ani bărbatul Vasile Iaminovici – cu nevastă, mamă, nepot şi mătuşă –, angajat dascăl în biserica satului prin 1800 şi..., şi devenit, peste jumătate de veac, bunicul viitorului poet Mihail Eminescu.

Stilul expunerii, sobru, academic, al cercetătorului Grzegorz Jawor înlesneşte înţelegerea problematicii economice şi juridice din satele cu „drept valah" din Polonia medievală, urmând ca o abordare suplimentară să lămurească statutul bisericii ortodoxe din aceste aşezări şi libertatea religioasă de care s-au bucurat coloniştii români în acele ţinuturi şi timpuri.

Un cuvânt de cinstită apreciere trebuie grafiat şi despre traducerea făcută de doamna prof. dr. Gabriela Gavril-Antonesei, şefa Lectoratului de limbă şi literatură română de la Universitatea Jagiellonă din Cracovia, care a găsit echivalenţe româneşti adecvate şi oferă cititorului român şi câteva glose pentru termeni administrativ-juridici, uzuali în Polonia medievală.

De asemenea, condiţiile grafice în care Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi s-a îngrijit să apară acest volum sunt excelente şi hărăzeşte autorului o frumoasă răsplată pentru efortul său asupra unui subiect de mare importanţă pentru istoria românilor, ilustrând cum nu se poate mai limpede condiţiile în care românul îşi căută un loc de trai mai lesnicios dar sub auspiciile unor legi drepte şi statornice. La urma urmei, cartea prof. Grzegorz Jawor ar trebui premiată de Academia Română şi înscrisă în lectura obligatorie a celor ce încearcă, de peste două decenii, să guverneze România, fără niciun strop de *ius Valachorum*...

Dar, trăind şi-nnemurind, să sperăm că mintea românului de pe urmă se va învrednici şi de urma strămoşilor... .

[14] Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, VIII, nr. 164, p. 227–228. Originalul se află la Muzeul Bucovinei

BDD-A32889 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:02 UTC)